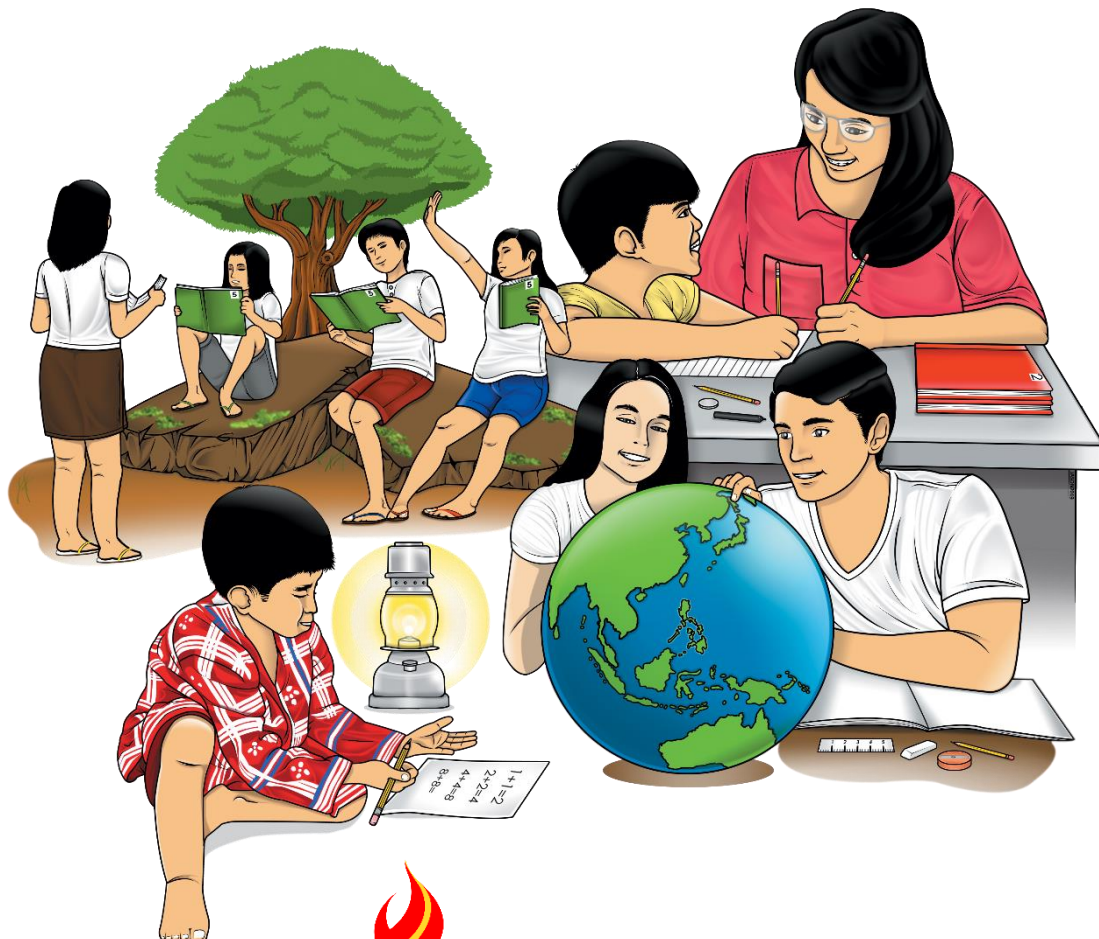

Filipino

Ikaapat na Markahan – Modyul 1: Kaligirang Pangkasaysayan ng Noli Me Tangere

1

Filipino – Ikasiyam na Baitang

Alternative Delivery Mode

Ikaapat na Markahan – Modyul 1: Kaligirang Pangkasaysayan ng Noli Me Tangere Unang Edisyon 2020

Isinasaad sa Batas Republika 8293, Seksiyon 176 na: Hindi maaaring magkaroon ng karapatang-sipi sa anomang akda ang Pamahalaan ng Pilipinas. Gayonpaman, kailangan muna ang pahintulot ng ahensiya o tanggapan ng pamahalaan na naghanda ng akda kung ito ay pagkakakitaan. Kabilang sa mga maaaring gawin ng nasabing ahensiya o tanggapan ay ang pagtakda ng kaukulang bayad.

Ang mga akda (kuwento, seleksiyon, tula, awit, larawan, ngalan ng produkto o brand name, tatak o trademark, palabas sa telebisyon, pelikula, atbp.) na ginamit sa modyul na ito ay nagtataglay ng karapatang-ari ng mga iyon. Pinagsumikapang matunton ang mga ito upang makuha ang pahintulot sa paggamit ng materyales. Hindi inaangkin ng mga tagapaglathala at mga may-akda ang karapatang-aring iyon. Ang anomang gamit maliban sa modyul na ito ay kinakailangan ng pahintulot mula sa mga orihinal na may-akda ng mga ito.

Walang anomang parte ng materyales na ito ang maaaring kopyahin o ilimbag sa anomang paraan nang walang pahintulot sa Kagawaran.

Inilathala ng Kagawaran ng Edukasyon

Kalihim: Leonor Magtolis Briones

Pangalawang Kalihim: Diosdado M. San Antonio

Bumuo sa Pagsusulat ng Modyul

Manunulat:	Philip D. Caermare, Jephone P. Yorong
Editor:	Lindo O. Adasa, Jr., Susan S. Bellido July G. Saguin, Philip D. Caermare
Tagasuri:	Jephone P. Yorong
Tagaguhit:	Edgardo P. Jamar, Jr.
Tagalapat:	Peter A. Alavanza, Jannibal A. Lojero
Tagapamahala:	Dr. Isabelita M. Borres Eugenio B. Penales Sonia D. Gonzales Felix Romy A. Triambulo Ella Grace M. Tagupa Jephone P. Yorong

Inilimbag sa Pilipinas ng _____

Inilimbag sa Pilipinas ng Department of Education – Region IX

Office Address: Regional Center, Balintawak, Pagadian City

E-mail Address: region9@deped.gov.ph

Filipino

**Ikaapat na Markahan – Modyul 1:
Kaligirang Pangkasaysayan
ng Noli Me Tangere**

Paunang Salita

Ang Self-Learning Module o SLM na ito ay maingat na inihanda para sa ating mag-aaral sa kanilang pag-aaral sa tahanan. Binubuo ito ng iba't ibang bahagi na gagabay sa kanila upang maunawaan ang bawat aralin at malinang ang mga kasanayang itinakda ng kurikulum.

Ang modyul na ito ay may inilaang Gabay sa Guro/Tagapagdaloy na naglalaman ng mga paalala, pantulong o estratehiyang magagamit ng mga magulang o kung sinumang gagabay at tutulong sa pag-aaral ng mga mag-aaral sa kani-kanilang tahanan.

Ito ay may kalakip na paunang pagsusulit upang masukat ang nalalaman ng mag-aaral na may kinalaman sa inihandang aralin. Ito ang magsasabi kung kailangan niya ng ibayong tulong mula sa tagapagdaloy o sa guro. Mayroon ding pagsusulit sa bawat pagtatapos ng aralin upang masukat naman ang natutuhan. May susi ng pagwawasto upang makita kung tama o mali ang mga sagot sa bawat gawain at pagsusulit. Inaasahan namin na magiging matapat ang bawat isa sa paggamit nito.

Pinapaalalahanan din ang mga mag-aaral na ingatan ang SLM na ito upang magamit pa ng ibang mangangailangan. Huwag susulatan o mamarkahan ang anumang bahagi ng modyul. Gumamit lamang ng hiwalay na papel sa pagsagot sa mga pagsasanay.

Hinihikayat ang mga mag-aaral na makipag-ugnayan agad sa kanilang guro kung sila ay makararanas ng suliranin sa pag-unawa sa mga aralin at paggamit ng SLM na ito.

Sa pamamagitan ng modyul na ito at sa tulong ng ating mga tagapagdaloy, umaasa kami na matututo ang ating mag-aaral kahit wala sila sa paaralan.

Alamin

Kumusta ka mahal kong mag-aaral? Alam kong handa ka na sa panibagong paglalakbay tungo sa kaalaman sa nobelang Noli Me Tangere. Maging bukas ang isip mo sa pagsagot sa mga gawain.

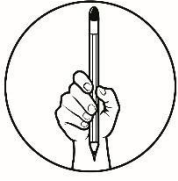
Ako ang gagabay sa iyo sa makabuluhang pagtuklas sa kaligirang pangkasaysayan ng Noli Me Tangere. Kasabay mo ring mapag-aaralan ang mga kontekstuwal na pahiwatig sa pagbibigay-kahulugan.

Ang modyul na ito ay disenyo at ginawa upang mahasa ang inyong isipan. Ito ay makatutulong upang maunawaan mo kung bakit isinulat ni Dr. Jose P. Rizal ang nobelang Noli Me Tangere. Mababasa mo rin ang mga kondisyon ng lipunan na nag-udyok sa kanya upang sumulat ng nobela na nagpamulat sa kaisipan ng mga Pilipino at mapukaw ang natutulog na damdaming maka-bayan.

Ngayon, basahin mo sa ibaba ang layunin ng modyul na ito upang magabayan ka kung ano ang iyong kinakailangang gawin.

Sa modyul na ito ay inaasahang maipamamalas mo ang mga sumusunod na kaalaman, kakayahan at pag-unawa:

1. Natitiyak ang kaligirang pangkasaysayan ng akda sa pamamagitan ng:
  - Pagtukoy sa layunin ng may-akda sa pagsulat nito
  - Pag-isa-isa sa mga kondisyon ng lipunan sa panahong isinulat ito
  - Pagpapatunay sa pag-iral pa ng mga kondisyong ito sa kasalukuyang panahon sa lipunang Pilipino.**(F9PN-IVa-b-56)**
2. Nailalarawan ang mga kondisyong panlipunan bago at matapos isinulat ang akda. **(F9PB-IVa-b-56)**
3. Natutukoy ang mga kontekstuwal na pahiwatig sa pagbibigay-kahulugan. **(F9PT-IVa-b-56)**

Subukin

Subukin mo ang iyong paunang kaalaman tungkol sa kaligirang pangkasaysayan ng *Noli Me Tangere* sa pamamagitan ng pagsagot sa mga tanong na nasa ibaba. Sagutin ito sa iyong kuwaderno.

1. Ang mga sumusunod ay mga kondisyon ng lipunan sa panahong isinulat ang *Noli Me Tangere* **maliban sa isa**.
  - A. Pagmamalupit ng mga guardia civil sa mga Pilipino
  - B. Malayang nakapagpapahayag ang mga Pilipino
  - C. Hindi pagkamit ng katarungan laban sa mga Espanyol
  - D. Hindi patas na pagtingin ng mga Espanyol sa mga Pilipino
2. Ang sumusunod ay mga pangyayari matapos maisulat ni Rizal ang *Noli Me Tangere* **maliban** sa:
  - A. Marami ang humanga sa kanyang kagalingan sa pagsusulat.
  - B. Maraming mga prayle at Kastila ang nagagalit sa kanya.
  - C. Ang mga sipi ng nobela ay nakarating sa Pilipinas at marami ang nakabasa nito.
  - D. Kumita ng maraming pera si Rizal dahil sa kanyang isinulat.
3. Alin sa sumusunod ang walang kaugnayan sa dinanas na paghihirap ng ina ni Rizal sa kamay ng mga Espanyol?
  - A. Pagkabilanggo ni Donya Teodora
  - B. Paghatol sa kanya ng kamatayan
  - C. Pagpapatang sa kanyang ina na kasabwat sa panglalason
  - D. Wala sa nabanggit

Ang mga kabuktutan at pagmamalupit ng mga Espanyol ang nagtulak sa kanyang lumikha ng pagbabago para sa bayan.

4. Ang may salungguhit ay nagpapahiwatig ng _____.
  - A. Pagkabigo
  - B. kasamaan
  - C. pagkalingga
  - D. kalungkutan
5. Ano-ano ang layunin ni Dr. Jose P. Rizal sa pagsulat ng *Noli Me Tangere*?
  - A. Upang sagutin ang paninirang loob na matagal ng panahong ikunulapol sa mga Pilipino.
  - B. Upang maipakita kung ano ang nasa likod ng mga madaya at nakasisilaw na pangako ng pamahalaan.
  - C. Upang maipabatid na relihiyon ang nagpapahirap at nagmamalupit sa mga Pilipino.
  - D. Lahat ng nabanggit.

6. Alin sa mga sumusunod ang naglalarawan ng kondisyong panlipunan bago naisulat ni Rizal ang Noli Me Tangere?

- A. Naging maganda ang pamumuhay nila sa panahong iyon.
- B. Umasenso ang kalakalang sa iba't ibang pook sa Pilipinas
- C. Nakaranas ng pang-aapi at kawalan ng katarungan ang marami
- D. Nagtulungan ang lahat sa pagpapaunlad ng mga bayan-bayan

Ang pagdaralita ng mga Pilipino ay bunga ng pagpapahirap at pang-aabuso ng mga dayuhan sa bansa.

7. Alin ang mga salita sa loob ng kahon ang magkasingkahulugan ayon sa gamit nito?

- A. pagdaralita at pagpapahirap
- B. pagpapahirap at pang-aabuso
- C. Pilipino at dayuhan
- D. pagdaralita at pang-aabuso

8. Bakit pinamagatang Noli Me Tangere ang kauna-unahang nobela ni Jose Rizal?

- A. Naglalaman ito ng mga bagay na hindi kayang gawin ng mga Pilipino.
- B. Naglalaman ito ng mga bagay na kayang gawin ng mga Pilipino.
- C. Naglalaman ito ng mga bagay na walang sinuman ang makapangahas bumaggit sa kanyang panahon.
- D. Naglalaman ito ng mga bagay na maituturing na banal.

9. Alin sa mga sumusunod ang naglalarawan ng kondisyong panlipunan matapos maisulat ni Rizal ang Noli Me Tangere?

- A. Namulat ang maraming Pilipino tungkol sa kalagayan ng Pilipinas sa pamamahala ng mga Espanyol.
- B. Natatakot ang maraming Pilipino dahil magkakaroon ng digmaan.
- C. Nakipagkalakalan ang mga Pilipino sa mga bansang nasa Europa.
- D. Nangyayari ang mga kaguluhan sa iba't ibang probinsya sa Luzon.

10. Ano ang pinaka-layunin ni Rizal sa pagsulat ng Noli Me Tangere?

- A. Upang pukawin ang natutulog na damdaming nasyonalismo ng mga Pilipino.
- B. Upang sagutin ang paninirang loob na matagal ng panahong ikunulapol sa mga Pilipino.
- C. Upang maipakita kung ano ang nasa likod ng mga madaya at nakasisilaw na pangako ng pamahalaan.
- D. Upang maipabatid na relihiyon ang nagpapahirap at nagmamalupit sa mga Pilipino.

11. Ang isa sa nakaimpluwensiya kay Rizal sa pagsulat ng Noli Me Tangere ay ang Uncle Tom's Cabin. Paano maihahalintulad ang dalawang aklat na ito?
- A. nagpapakita ng pagtutulungan ng dalawang lahi
  - B. nagpapakita ng pagmamalupit ng isang lahi sa iba
  - C. nagpapakita ng pagpapahalaga sa katahimikan
  - D. nagpapakita ng pagmamalasakit sa kapwa

Itinambad niya ang totoong larawan ng relihiyong itinuro ng mga Espanyol sa mga Pilipino.

12. Ang may salungguhit ay may kasingkahulugan na _____.
A. minura   B. pinadapa   C. isiniwalat   D. pinagtibay

Ang Noli Me Tangere ay isang pariralang Latin na hinango sa Ebanghelyo ni San Juan (20:13-17) sa Bibliya na nangangahulugan "Huwag mo akong salingin".

13. Ang may salungguhit ay nangangahulugan _____.
A. hawakan   B. sampalin   C. sipain   D. kumustahin

14. Ang mga sumusunod ay naglalarawan sa kondisyong panlipunan bago maisulat ang Noli Me Tangere MALIBAN sa isa:
- A. Nabilanggo ang ina ni Rizal na si Donya Teodora, ito ay nagpapakita ng pang-aabuso ng mga Kastila sa kapangyarihan
  - B. Naimulat ang mata ni Rizal sa kawalang katarungan ng mga Kastila sa mga Pilipino nang bitayin ang tatlong paring martir sa Bagumbayan
  - C. Namulat ang mga Pilipino sa pang-aalipin ng mga Kastila matapos mabasa ang Noli Me Tangere
  - D. Wala sa nabanggit

15. Ang mga pangyayaring ito'y nagpakilala kay Rizal na nangangailangan ng malaking pagbabago ang kaniyang bayan – pagbabagong sa pamamagitan lamang ng karunungan at ng edukasyon matatamo.
Ipinahihiwatig ng pahayag sa itaas na _____.
A. makapangyarihan ang mga Kastila sa Pilipinas
B. nahihirapan ang mga Kastila sa pagpapasunod sa mga Pilipino
C. masaya si Rizal sa kalagayan ng mga Pilipino sa kamay ng mga Kastila
D. maimpluwensiya ang karunungan at edukasyon sa pagpapalaya ng bansa sa kaapihan

Aralin

1

Kaligirang Pangkasaysayan ng Noli Me Tangere

Alam kong kilala mo na si Gat Jose Rizal?

Sa araw na ito ay higit mong makikilala ang ating pambansang bayani sa pamamagitan ng pag-alam sa kaligirang pangkasaysayan ng Noli Me Tangere. Masasabi mo ba na ang nobelang ito ay naging daan sa pagkamit ng kalayaan ng Pilipinas sa kamay ng mga Kastila? Bakit kaya naisulat ni Rizal ang nobelang Noli Me Tangere? May pinaghuhugutan ba siya sa pagsulat nito?

Tayo na! Alamin natin ang kaligirang pangkasaysayan ng Noli Me Tangere at tuklasin natin ang mga bagay na nagbigay daan sa pagsulat nito.

Bilang bahagi ng paghahanda sa pag-aaral ng araling ito, mahalagang basahin mo muna ang buod ng akdang makikita sa ibaba, ang “Mga Tala Ukol sa Buhay ni Dr. Jose Rizal,” na inilahad sa pamamagitan ng talahanayan upang magkaroon ka ng paunang kaalaman hinggil sa nilalaman nito.

Buod ng Aralin

Matutunghayan sa akda ang mahahalagang tala sa buhay ni Dr. Jose Rizal mula sa kanyang pagkabata hanggang siya ay pumanaw. Inilahad din sa bahaging ito ang mga dakilang bagay na nagawa niya para sa bayan, ang mga hirap na kanyang tiniis mapukaw lamang ang natutulog na damdamin ng mga Pilipino sa pamamagitan ng mga akdang kanyang isinulat.

Bago simulan ang pagbasa ay pagtuonan muna ng pansin ang mga salita at kahulugan ng bawat isa sa kahon sa ibaba. Ang mga salitang ito ay ginamit sa akdang iyong babasahin kung kaya’t makakatulong na alam mo na ang kasingkahulugan ng bawat isa para sa mas malalim o mabisang pag-unawa.

- **pagpapaimbaw** – pagkabigong sanayin o isagawa ang mga katangiang ipinangaral
- **sobresaliente** – napakahusay
- **kulapol** - maruming bahagi ng anuman
- **palimbagan** – imprentahan
- **pagpipitagan** – paggalang
- **masasawata** - mapipigilan

Mga Tala Ukol sa Buhay ni Dr. Jose P. Rizal

Kapanganakan Hunyo 19, 1861	Isinilang si Rizal noong ika-19 ng Hunyo 1861 sa Calamba, Laguna. Ang kanyang mga magulang ay sina Don Francisco Mercado Rizal at Donya Teodora Alonsa Realonda.
Pagbinyag Hunyo 22, 1861	Si Rizal ay bininyagan tatlong araw matapos siyang isilang (Hunyo 22, 1861) sa Calamba, Laguna. Ang nagbinyag sa kanya ay si Padre Rufino Collantes at ang kanyang naging ninong ay si Padre Pedro Casañas.
Maagang Edukasyon 1864-1870	Ang kanyang naging unang guro ay Donya Teodora na nagturo ng pagbasa at pagdadasal. Nagkaroon din siya ng pribadong tagaturo na sina Maestro Celestino, Maestro Lucas Padua at Leon Monroy. Upang dumami pa ang kanyang kaalaman ay pinag-aral siya sa Biñan, Laguna na kung saan ang kanyang naging guro ay si Maestro Justiniano Aquino Cruz.
Pag-aaral sa Ateneo Municipal Enero 20, 1872- Marso 23, 1877	Pumasok si Rizal sa Ateneo Municipal (Ateneo de Manila) at nagtamo ng mga karangalan. Tumanggap siya ng katibayang Bachiler en Artes. Ang kanyang mga marka ay sobresaliente (napakahusay).
Pag-aaral ng Medisina sa Unibersidad de Santo Tomas 1877-1882	Pagkatapos niyang mag-aral sa Ateneo ay pumasok siya sa Unibersidad ng Santo Tomas at kumuha ng kursong Filosofia y Letras (1877-1878). Kasabay ng pag-aaral ng Filosofia y Letras ay kumuha rin siya ng kursong 'surveying'. Sa mga taong 1878 - 1879 ay nag-aral naman si Rizal ng medisina sa payo ng Rector ng Ateneo. Isa sa dahilan ng kanyang pag-aaral nito ay ang lumalabong paningin ng kanyang ina.
Paglalakbay sa Europa Mayo 5, 1882	Pagkatapos ng apat na taong pag-aaral ng medisina sa Santo Tomas ay napagdesisyonan ni Rizal na ipagpatuloy ang pag-aaral sa Europa. Noong Nobyembre 3, 1882 ay nagpatala siya sa Universidad Central de Madrid.
Pagsulat ni Rizal ng Noli Me Tangere 1884-1885	Ang pagsulat ni Rizal ng Noli Me Tangere ay may impluwensiya ng mga aklat na kanyang nabasa. Ito ay ang Uncle Tom's Cabin na isinulat ni Harriet Beecher Stowe at ang The Wandering Jew ni Eugene Sue. Natapos ang unang kalahati sa Madrid, Spain habang sa Paris, France naman ang kalahati ng natirang kalahati at sa Germany naman ang natitirang isang-kapat.
Pagsubok na hinarap ni Rizal sa pagpapalimbag ng Noli 1886	Sa panahon ng pagsasapinal ni Rizal sa Noli ay nalagay siya sa matinding kagipitan kung kaya nawalan siya ng pag-asang maipalilimbag niya ang kanyang nobela.

Pagtatapos ng pagsulat ng Noli Pebrero 21, 1887	Natapos noong Pebrero 21, 1887 ang huling bahagi ng nobela sa Germany.
Pag-imprenta ng Noli Marso 21, 1887	Ang kanyang kaibigang si Dr. Maximo Viola ang tumulong upang maipalimbag ang Noli sa pamamagitan ng pagpapahiram ng salapi sa halagang 300 at maipalimbag ang 2,000 sipi.
Ang El Filibusterismo 1891	Ang El Filibusterismo ay ang kasunod na nobela na naipalimbag sa Ghent, Belgium.
Pagbabalik sa Pilipinas Hunyo 26, 1892	Bumalik siya sa Pilipinas sa ikalawang pagkakataon.
La Liga Filipina Hulyo 3, 1892	Ito ang kapisanang lihim na itinatag ni Rizal na may layuning magkaroon ng pagbabago sa pamamalakad ng pamahalaan sa Pilipinas sa pamamagitan ng mapayapang pamamaraan.
Pag-aresto kay Rizal Hulyo 6, 1892	Inaresto si Rizal sa utos ni Gob. Hen. Eulogio Despujol at dinala sa Fort Santiago.
Pagpapatapon kay Rizal Hulyo 15, 1892	Ipinatapon si Rizal sa Dapitan, Mindanao sa utos ni Despujol.
Rizal sa Dapitan Hulyo 17, 1892- Hulyo 31, 1896	Dumating si Rizal sa Dapitan sakay ng S.S. Cebu. Ang Dapitan ay nasa hilagang kanluran ng Mindanao. Nagtayo siya ng paaralan sa lupang kanyang nabili. Sa Dapitan ginamit ni Rizal ang kanyang mga kaalaman at talento gaya ng panggagamot, pagtuklas ng mga bagong uri ng halaman, hayop at lamang dagat, pagsasaka, pag-aarkitektura, pagnenegosyo at marami pang iba. Sa Dapitan rin nakilala niya si Josephine Bracken na isang Irish at nagkaroon sila ng anak subalit ito'y namatay.
Pagboluntaryo ni Rizal bilang isang military doctor sa Cuba Hulyo 31, 1896	Masaya si Rizal nang mabalitaan ang pagpayag ng pamahalaan ng kanyang pagboluntaryo bilang isang doktor ng mga sundalong Kastila sa Cuba.
Paghuli kay Rizal 1896	Hindi na nakarating si Rizal sa Cuba matapos huliin habang naglalayag ang barkong Isla de Panay patungong Barcelona. Ibinalik siya sa Manila.
Pagkamatay ni Rizal Disyembre 30, 1896	Binaril si Rizal sa Bagumbayan (ngayon ay Luneta) sa oras na 7:03 ng umaga habang nakatalikod.

Balikan

Gaano mo na kakilala si Dr. Jose Rizal? Ano-anong bagay ang nalalaman mo tungkol sa kanya? Ngayon ay sagutin ang sumusunod na katanungan. Isulat ang iyong sagot sa kwaderno.

- _____ 1. Taon nang isilang si Jose Rizal.
- _____ 2. Ina ni Jose Rizal.
- _____ 3. Unang naging guro ni Jose Rizal.
- _____ 4. Petsa nang binyagan si Jose Rizal.
- _____ 5. Ama ni Jose Rizal.
- _____ 6. Petsa ng kamatayan ni Jose Rizal.
- _____ 7. Ang kauna-unahang nobela ni Jose Rizal.
- _____ 8. Kursong kinuha ni Jose Rizal sa Universidad ng Santo Tomas noong 1878.
- _____ 9. Nag-utos ng pagpapatapon kay Rizal sa Dapitan.
- _____ 10. Isang Irish girl na nakilala ni Rizal sa Dapitan at naging asawa.

Mga Tala para sa Mag-aaral

Magandang araw sa iyo. Kumusta ka? Muli na naman tayong magkakasama. Inaasahan kong natulungan ka ng mga naunang modyul na ginawa ko para sa iyo. Muli, naghanda na naman ako ng modyul na tutulong sa iyo upang tuklasin ang Kaligirang Pangkasaysayan ng Noli Me Tangere.

Tuklasin

Matutunghayan mo ngayon ang kaligirang pangkasaysayan ng Noli Me Tangere. Bago mo basahin ito, pansinin muna ang mga tanong upang maging gabay mo sa pagsagot sa kasunod na bahagi: *Bakit kaya pinamagatang Noli Me Tangere ang nobelang isinulat ni Dr. Jose P. Rizal? Ano-ano ang mga pangyayari na nagtulak kay Rizal upang isulat ang nasabing nobela? Naging matagumpay ba ang pagsulat niya sa nobela at paano niya nalagpasan ang mga balakid sa pagsulat nito?* Ngayon, inaasahan kong babasahin mo ang teksto na may pag-unawa at tumatak sana sa iyong isipan ang mahahalagang impormasyon at pangyayari sa buhay ni Rizal.

Kaligirang Pangkasaysayan ng Noli Me Tangere

Ang Noli Me Tangere ay ang kauna-unahang nobelang naisulat ni Rizal nang magdadalawampu't apat na taong gulang pa lamang siya at inialay sa Inang-bayan. Ito ay naglalahad sa kanser ng lipunan sa pahanon ng mga Espanyol.

Ito ay isang pariralang Latin na hinango sa Ebanghelyo ni San Juan (20:13-17) sa Bibliya na nangangahulugan “Huwag mo akong salingin” o mas kilala sa Ingles na “Touch Me Not”. Ang buong berso ay tumutukoy kay Hesukristo na nagsabi kay Maria habang tumatangis na: “Huwag mo akong hawakan sapagkat hindi pa ako nakakaakyat sa aking Ama. Pumunta ka sa mga kapatid ko. Sabihin mo sa kanila na ako ay papaitaas sa aking Ama at inyong Ama, sa aking Diyos at inyong Diyos.”

Bakit kaya pinamagatang Noli Me Tangere ang kanyang nobela? Narito ang sinabi ni Rizal sa kanyang sulat sa isang niyang kaibigan: Ang aklat ay naglalaman ng mga bagay na hanggang sa kasalukuyan ay walang sinumang makapangahas na bumanggit. Ang mga bagay na iyon ay napakaselan kaya't walang makasaling man lamang. Pinangahasan kong gawin ang di mapangahasang gawin ng sinuman. Sinagot ko ang mga paninirang-loob ng daan-daang taon ay ikinulapol sa amin at sa aming bayan. Inilarawan ko ang kalagayan ng lipunan at ang ayos ng pamumuhay roon, ang aming mga paniniwala, mga pag-asa, mga hangarin, mga karaingan, mga pagdadalamhati. Itinambad ko ang mga pagpapaimbabaw na sa balat kayong relihiyon ay siyang nagpahirap at nagmalupit sa amin. Ipinakilala ko ang kaibahan ng tunay sa di-tunay na relihiyon sa relihiyong ang kinakalakal ay ang Banal na Kasulatan upang mapagsalapi, upang kami'y papaniwalain sa mga

kaululang sukat ikahiya ng Katolismo kung kaya lamang malalaman. Inangat ko ang tabing upang ipakita kung ano yaong nasa likod ng madaya at nakasisilaw na pangako ng aming pamahalaan. Sinabi ko sa aming mga kababayan kung ano-ano ang aming mga kapintasan, ang aming mga bisyo, ang aming pagwawalang-bahala sa mga pagdaralita roon na nagpapakilala ng karuwagan at tunay na masisisi sa atin. Saan man ako makakita ng kabaitan, ito'y naging ipinagbabansag at pinaguukulan ng karampatang paggalang. Ang mga pangyayaring aking isinaysay ay pawang katotohan at tunay na nangyari; ang mga iyon ay maaari kong patunayan. Maaaring ang aklat ko ay may mga kapintasan kung sining at ganda ang pag-uusapan; iyan ay di ko itatanggi; datapwa't ang hindi matutulan ay ang kawalan ng "pagkiling ng aking pagsasalaysay."

Sa kanyang kabataan ay nasaksihan na niya ang kalunos-lunos na kondisyon ng Pilipinas dahil sa pang-aalipin at pang-aabuso ng mga Espanyol. Ilan sa mga kondisyong ito ay ang panghahagupit ng mga guardia civil sa mga Pilipinong hindi tama ang pagsaludo at hindi nag-aalis ng sombrero kapag dumaraan sa harapan nila, pati na rin ang pagmamalupit sa mga kabataan at kababaihan. Habang nag-aaral si Rizal sa Ateneo ay nasangkot ang kanilang pamilya sa isang eskandalo. Nagpagbintangan ang kanyang ina na kasabwat sa panlalason sa asawa ng kanyang kapatid na si Jose Alberto. Inaresto at pinalakad ito mula Calamba hanggang Sta. Cruz, ang kabisera ng Laguna. Ang pangyayaring ito ay nagpapakita ng kalupitan at kawalang-katarungan sa mga Pilipino sa panahong Espanyol. Nang labing-isang taong gulang si Rizal ay nagkaroon ng pag-aalsa sa Cavite sa pamumuno ni Sarhento. La Madrid na kung saan ang tatlong pari na sina Padre Mariano Gomez, Padre Jose Burgos at Padre Jacinto Zamora (GOMBURZA) ay idinawit sa pag-aalsang nabanggit. Ang tatlong paring martir ay binitay noong Pebrero 17, 1872 sa paraang garrote sa Bagumbayan (Luneta o Rizal Park sa kasalukuyan). Si Rizal ay nakaranas rin ng kalupitan ng mga Espanyol noong taong 1878 habang naglalakad siya sa isang madilim na daan ay nadaanan niya ang tenyente ng guardia civil at hindi siya nakasaludo o kaya'y nagsabi ng magandang gabi sa kadahilanan hindi niya ito nakilala. Pinalo ang kanyang bibig at likuran. Ang mga kaganapang ito ay tumatak sa isipan ni Rizal. Kaya sa murang isipan niya ay napukaw ang malayang isipan na maghanggad ng pagbabago sa kanyang Inang-bayan sa pamamagitan ng edukasyon.

Ang nakaimpluwensiya kay Rizal na sumulat ng isang nobela ay ang aklat na *The Wondering Jew* (Ang Hudyong Lagalag) at ang aklat ni Harriet Beecher Stowe na pinamagatang *Uncle Tom's Cabin*. Ang naunang aklat ay tungkol sa isang lalaking kumutya kay Hesus habang siya ay patungo sa Golgota. Ang lalaking ito ay pinarusahan na maglakad sa buong mundo nang walang tigil samantalang ang kasunod na aklat ay naglalarawan sa mga aliping Negro na pinagmamalupitan sa kamay ng mga puti. Sa pamamagitan ng nobelang *Noli Me Tangere* ay maipapakita niya ang kalagayan ng mga Pilipino sa pamumuno ng mga Kastila sa Pilipinas.

Plano ni Rizal na gawin ang nobela sa pagtutulungan ng mga kapwa niya manunulat na Pilipino na nasa Madrid. Pinanukala niya ito sa isang pagtitipon ng mga Pilipino sa tahanan ng mga Paterno noong Enero 2, 1884. Ang lahat ng naroon ay halos sumang-ayon sa ideya gaya nina Pedro, Maximo, at Antonio Paterno;

Graciano Lopez - Jaena, Evaristo Aguirre, Eduardo de Lete, Julio Lorente at Valentin Ventura. Sa kasamaang palad ay hindi natupad ang plano ni Rizal sa kadahilanang ang kanyang mga kababayan ay hindi sumulat patungkol dito bagkus sumulat lamang sila patungkol sa kababaihan. Dahil sa nangyari, napagdesisyunan niya na isulat mag-isa ang nasabing nobela.

Sinimulang isulat ni Rizal ang nobela sa Madrid bago matapos ang 1884. Pagkatapos ng kanyang pag-aaral sa Universidad Central de Madrid ay nagpunta si Rizal sa Paris noong 1885 at doon ipinagpatuloy niya ang pagsulat at natapos ang sangkapat. Natapos naman niyang sulatin ang huling ikaapat na bahagi ng nobela sa Alemanya (Germany) na kung saan ang mga huling kabanata nito ay isinulat niya sa Wilhelmsfeld sa pagitan ng Abril-Hunyo, 1886. Ginawa ni Rizal ang rebisyon nito sa Berlin at natapos noong Pebrero 21, 1887.

Maraming pinagdaanang hirap si Rizal sa panahong isinulat niya ang kanyang nobela. May pagkakataong hindi siya kaagad napadadalhan ng pera ng kanyang kapatid na si Paciano kung kaya't nagtitiis sa gutom. Minsan dalawang beses lang siyang kumain upang makatipid sa gastusin. Ito rin ay ginawa niya sa paglalayong makaipon ng salaping magugugol para sa pagpapalimbag ng nasabing nobela. Upang mabawasan ang gastos sa pagpapalimbag ay binura niya ang isang kabanata ng nobela na pinamagatang "Elias at Salome". Natapos niya ang Noli Me Tangere ngunit wala siyang sapat na halaga upang maipalimbag ito kung kaya't muntikang niya itong itapon sa apoy mabuti na lamang ay dumating ang kanyang kaibigan na si Dr. Maximo Viola na nagpapahiram sa kanya ng salapi sa halagang 300 upang maipalimbag ang 2,000 sipi nito sa Berliner Buchdruckerei-Aktion-Gesellschaft sa Berlin, Alemanya. Ang Noli Me Tangere ay lumabas sa palimbagan noong Marso 21, 1887.

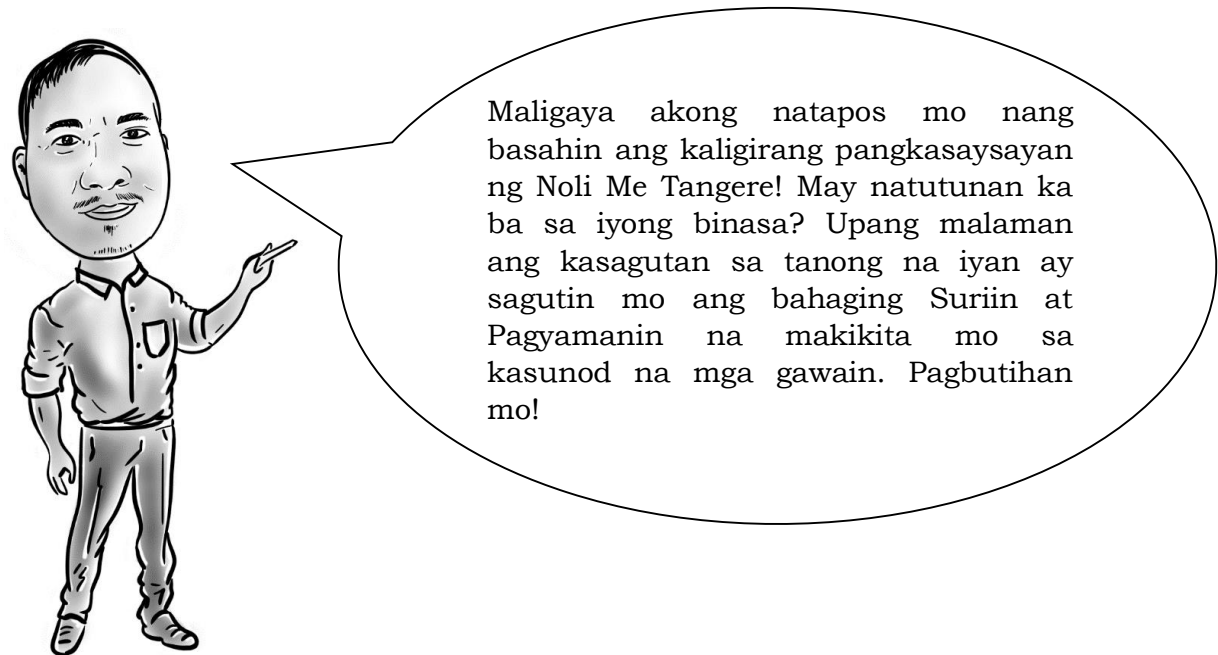
Marami ang humanga sa kanyang nobela nang mabasa nila ito gaya ng kanyang matalik na kaibigang si Dr. Ferdinand Blumentritt na nagsabi na ang Noli Me Tangere ay isinulat sa dugo ng puso. Nariyan din si Dr. Antonio Ma. Regidor na ikinumpara ang Noli Me Tangere sa Don Quixote De La Mancha ni Miguel de Cervantes. Subalit marami rin ang nagalit sa kanya lalong lalo na ang mga Prayle. Dahil dito ay nangamba ang kamag-anak at kaibigan para sa buhay ni Rizal. Nang mabalitaan nila ang balak na pag-uwi ni Rizal sa Pilipinas ay lalo silang nangamba na baka siya ay mapahamak. Ngunit dahil sa kanyang matitibay at mahahalagang dahilan ay inibig niyang makabalik sa Pilipinas. Una, nais niyang bumalik sa Pilipinas dahil sa hangarin niyang maoperahan ang kanyang ina dahil sa lumalalang panlalabo ng kanyang mata; pangalawa upang mabatid niya ang dahilan kung bakit hindi tinugon ni Leonor Rivera ang kanyang mga sulat mula taong 1884 hanggang 1887; at panghuli, ibig niyang malaman kung ano ang naging bisa ng kanyang nobela sa kanyang bayan at mga kababayan.

Ang pagbabalik ni Rizal sa Pilipinas ay nagdulot ng saya sa kanyang pamilya ngunit mayhalong takot at pangamba, samakatuwid hindi iniwanan ni Paciano si Rizal sa unang araw upang maprotekhan ito sa kanyang mga kaaway. Nagtuloy si Rizal sa Calamba upang maoperahan ang kanyang ina na nanglalabo ang mga mata dahil sa katarata. Makalipas ang ilang linggo ay ipinatawag si Rizal sa

Malacañang ni Gov. Hen. Emilio Terrero upang usisain sa sabi-sabing ang kanyang nobela ay naglalaman ng mga surbisibong ideya. Nang tanungin si Rizal tungkol dito ay pinabulaanan niya ito sa pagsasabing inilahad lamang niya ang katotohanan at hindi siya nagdadala ng surbisibong ideya. Habang siya ay nasa Pilipinas, ang kanyang Noli Me Tangere ay isinailalim sa masusing pagsusuri ng kanyang mga kaaway sa pangunguna ni Padre Salvador Font, isang Augustinian na kura ng Tondo, at matapos masuri noong Disyembre 29 ay nagpasyang dapat ipagbawal ang pag-aangkat, pagpapalimbag, at pagpapakalat ng mapanganib na aklat na iyon sa Pilipinas. Bilang hakbang sa pag-iingat, si Rizal ay pinabantayan ng gobernador heneral kay Tenyente Jose Taviel de Andrade upang maligtas siya sa tangka ng kanyang kaaway. Hindi nagtagal ay pinayuhan siya ng nasabi ring gobernador na umalis na ng Pilipinas alang-alang sa kanyang pamilya at buong bayan. Umalis siya sa Maynila noong ika-3 ng Pebrero, 1888.

Umalis si Rizal sa Pilipinas dahil sa dalawang dahilan: Una, ang kanyang pananatili sa Calamba ay magdadala lamang ng kapahamakan sa kanyang pamilya at kaibigan; at ikalawa, naniniwala siya na makakalaban siya nang maigi sa kanyang mga kaaway kapag nasa ibang bansa siyang sumusulat. Habang siya ay nasa ibang bansa ay sumulat siya ng mga tuligsa laban sa mga umatake sa kanyang nobela. Isinulat niya ang La Vision Del Fray Rodriguez at Por Telefono na tumuligsa kina Padre Jose Rodriguez at Padre Salvador Font, ang mga kritiko ng Noli Me Tangere.

Talagang maraming unos ang pinagdaanan si Rizal subalit ang kapalit naman nito ay ang pananatili sa puso ng mga Pilipino ng kanyang kabayanihang nagawa para sa bayan. Nagsisilbing liwanag sa dilim ang kanyang nobela na naging daan sa pagkagising sa natutulog na damdaming makabayang ng mga Pilipino.

Suriin

Matapos mong basahin ang kaligirang pangkasaysayan ng Noli Me Tangere ay sagutin ang mga tanong sa ibaba upang sukatin ang iyong pag-unawa sa iyong binasa. Isulat ang iyong sagot sa kwaderno.

1. Bakit pinamagatang Noli Me Tangere ang nobela? Naaangkop kaya ang pamagat na ito sa nilalaman ng nobela? Ipaliwanag.

---

2. Sa iyong palagay, paano nakahubog ang mga kondisyong panlipunan sa panahon ni Rizal upang sumulat siya ng isang nobela?

---

3. Ano-ano ang mga pagtitiis at paghihirap ang naranasan ni Rizal habang isinusulat niya ang Noli Me Tangere? Paano niya ito nalagpasan?

---

4. Paano hinadlangan ng mga Espanyol ang pagpapakalat ng Noli Me Tangere matapos itong maipalimbag?

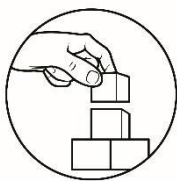
---

5. Bakit kaya sa “Inang-bayan” inihahandog ni Rizal ang kanyang nobelang Noli Me Tangere?

Pagyamanin

Pagyamanin mo ang iyong kaalaman sa kaligirang pangkasaysayan ng Noli Me Tangere sa pamamagitan ng pagsagot sa mga gawain sa ibaba. Pagbutihan mo!

Gawain 1

PANUTO: Lagyan mo ng tsek (✓) ang patlang bago ang bilang kung ang mga pahayag ay tumutukoy sa layunin o dahilan ng may-akda kung bakit niya isinulat ang Noli Me Tangere at ekis (X) kung hindi. Gawin ito sa kwaderno.

- _____ 1. Upang maipakita kung ano ang nasa likod ng mga madaya at nakasisilaw na pangako ng pamahalaan.
- _____ 2. Upang ilahad ang mga magagandang nagawa ng mga Espanyol sa Pilipinas.
- _____ 3. Upang mamulat ang mga mata ng mga Pilipino sa pang-aabuso ng mga Espanyol.
- _____ 4. Upang purihin ang mga Pilipino sa pagiging masunurin sa mga Espanyol.
- _____ 5. Upang matigil ang paggamit ng Banal na Kasulatan bilang instrumento ng paghahasik ng kasinungalingan ang mga Pilipino.
- _____ 6. Upang maipakita kung ano ang nasa likod ng mga madaya at nakasisilaw na pangako ng pamahalaan.
- _____ 7. Upang sagutin ang paninirang loob na matagal nang panahong ikinulapol sa mga Pilipino.
- _____ 8. Upang maipakita ang karuwagan ng mga Pilipino.
- _____ 9. Upang masugpo ang kahirapan ng Pilipinas.
- _____ 10. Upang maisakatuparan ang paghihimagsik gamit ang dahas.

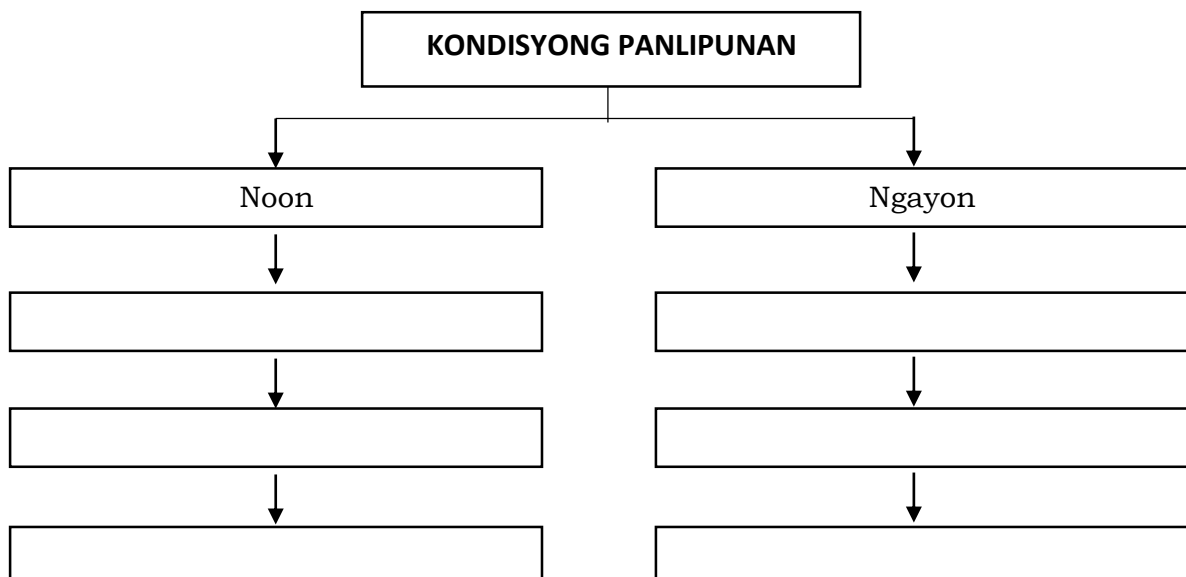
Gawain 2

PANUTO: Lagyan mo ng tsek (✓) ang mga kahong naglalahad ng mga kondisyon noong panahong isinulat ni Jose Rizal ang akdang Noli Me Tangere at ekis (X) naman kung hindi.

☐	1. Makapangyarihan ang balat-kayong relihiyong nagpahirap at nagmalupit sa mga Pilipino
☐	2. Mahigpit ang sensura kaya't di pinapayagang mailathala ang mga sulating tumutuligsa sa pamahalaang Espanyol.
☐	3. Umunlad at bumuti ang kalagayan ng mga Pilipino dahil sa paraan ng pamamahala ng mga Espanyol sa Pilipinas.
☐	4. Malayang nakapagpahayag ng damdamin ang mga Pilipino lalo na ng kanilang mga hinaing laban sa mga Espanyol.
☐	5. Nagsisimula nang mag-alsa at lumaban ang mga Pilipino dahil sa pagmamalupit at pang-aabuso ng mga Espanyol.

Gawain 3

Patunayan mo na umiiral pa ang mga kondisyong nabanggit sa Gawain 2 sa lipunang Pilipino sa kasalukuyan sa pamamagitan ng pagsagot sa graphic organizer sa ibaba. Gawin ito sa kwaderno.

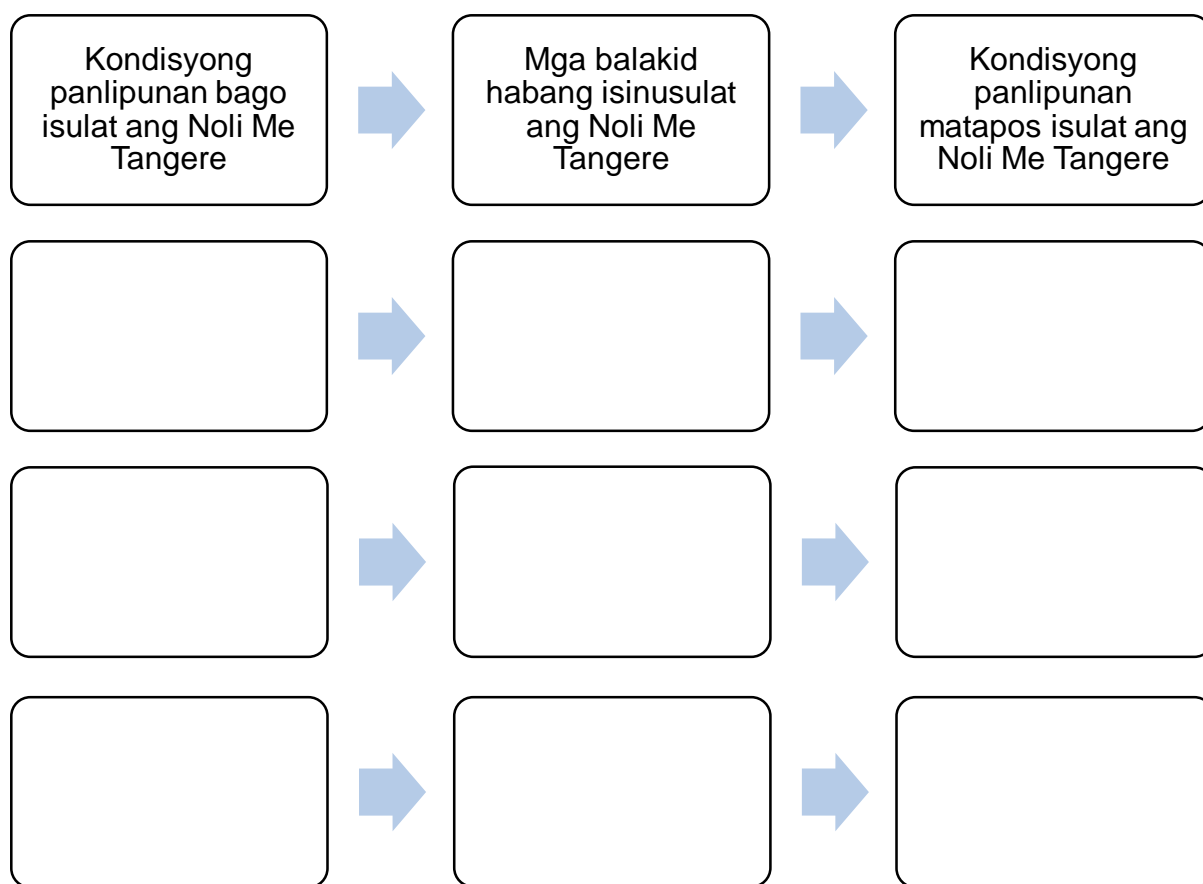

RUBRIK SA PAGMAMARKA

Pamantayan	Puntos	Nakuhang Puntos
Nilalaman	4	
Maayos na organisasyon ng mga ideya	4	
Kalinisan	2	
Kabuoang Puntos		

Gawain 4

Ngayon ay susukatin ang iyong kaalaman sa mga kondisyong panlipunan bago at matapos maisulat ang Noli Me Tangere sa pamamagitan ng pagsagot sa graphic organizer sa ibaba. Kopyahin ang pormat sa kwaderno. Alam kong kaya mo iyan!

RUBRIK SA PAGMAMARKA

Pamantayan	Puntos	Nakuhang Puntos
Nilalaman	4	
Maayos na organisasyon ng mga ideya	4	
Kalinisan	2	
Kabuoang Puntos		

Gawain 5

PANUTO: Tukuyin kung ano ang kontekstwal na pahiwatig ng mga salitang sinalungguhitan sa bawat aytem. Piliin ang sagot sa kahon na nasa ibaba. Isulat ang iyong sagot sa kwaderno.

kasamaan paghihirap	isiniwalat kamalian	naglakas-loob
------------------------	------------------------	---------------

1. Pinangahasan kong gawin ang di mapangahasang gawin ng sinuman.
2. Ang mga kabuktutan at pagmamalupit ng mga Espanyol ang nagtulak sa kanyang lumikha ng pagbabago para sa bayan.
3. Itinambad niya ang totoong larawan ng relihiyong itinuro ng mga Espanyol sa mga Pilipino.
4. Maaaring ang aklat ko ay may mga kapintasan kung sining at ganda ang pag-uusapan.
5. Talagang maraming unos ang pinagdaanan si Rizal.

Isaisip

Alam kong may natutunan ka sa araling ito! Kung kaya buoin mo ang mga parilala sa ibaba upang maipakita ang iyong kaalaman sa modyul na ito. Pagbutihin mo!

Sa araling ito nalaman ko na ang layunin ni Rizal sa pagsulat ng Noli Me Tangere ay

_____.

Ang mga kondisyon ng lipunan noong panahon ni Rizal ay

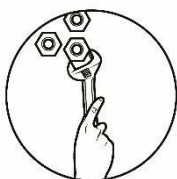
_____.

Sa kasalukuyan ay masasalamin pa ang mga kondisyong ito, halimbawa

_____.

RUBRIK SA PAGMAMARKA

Pamantayan	Puntos	Nakuhang Puntos
Nilalaman	4	
Maayos na organisasyon ng mga ideya	4	
Kalinisan	2	
Kabuoang Puntos		

Isagawa

Binabati kita sa iyong narating! Ngayon ay gumawa ka ng islogan na nagpapakita ng iyong pagpapahalaga sa mga nagawa ni Dr. Jose P. Rizal lalong-lalo na ang Noli Me Tangere na naging daan upang mapukaw ang damdaming nasyonalismo ng mga Pilipino. Gawing basehan ang rubric sa ibaba sa paggawa nito. Gawin ito sa kwaderno.

Pamantayan	4	3	2	1	Iskor
Nilalaman	Ang mensahe ay mabisang naipakita.	Bahagyang naipakita ang mensahe.	Medyo magulo ang mensahe.	Walang mensaheng naipakita.	
Pagkamalikhain	Napakaganda at napakalinaw ng pagkakasulat ng mga titik.	Maganda at malinaw ang pagkakasulat ng mga titik.	Maganda ngunit di gaanong malinaw ang pagkakasulat ng mga titik.	Di maganda at malabo ang pagkakasulat at ng mga titik.	
Kaugnayan Sa Tema	May malaking kaugnayan sa paksa ang islogan.	Bahagyang may kaugnayan sa paksa ang islogan.	Kaunti lang ang kaugnayan ng islogan sa paksa.	Walang kaugnayan sa paksa ang islogan.	
Kalinisan At Kaayusan	Napakalinis ng pagkakabuo.	Malinis ang pagkakabuo.	Di gaanong malinis ang pagkakabuo.	Marumi ang pagkakabuo.	
KABUOANG PUNTOS					

Tayahin

I. **PANUTO:** Basahing mabuti ang bawat katanungan. Piliin ang titik ng tamang sagot at isulat ang sagot sa sagutang papel.

1. Ano-ano ang layunin ni Dr. Jose P. Rizal sa pagsulat ng *Noli Me Tangere*?
  - A. Upang sagutin ang paninirang loob na matagal ng panahong ikunulapol sa mga Pilipino.
  - B. Upang maipakita kung ano ang nasa likod ng mga madaya at nakasisilaw na pangako ng pamahalaan.
  - C. Upang maipabatid na relihiyon ang nagpapahirap at nagmamalupit sa mga Pilipino.
  - D. Lahat ng nabanggit.
2. Ang mga sumusunod ay mga kondisyon ng lipunan sa panahong isinulat ang *Noli Me Tangere* **maliban sa isa**.
  - A. Pagmamalupit ng mga guardia civil sa mga Pilipino
  - B. Malayang nakapagpapahayag ang mga Pilipino
  - C. Hindi pagkamit ng katarungan laban sa mga Espanyol
  - D. Hindi patas na pagtingin ng mga Espanyol sa mga Pilipino
3. Ano ang pinaka-layunin ni Rizal sa pagsulat ng *Noli Me Tangere*?
  - A. Upang pukawin ang natutulog na damdaming nasyonalismo ng mga Pilipino.
  - B. Upang sagutin ang paninirang loob na matagal ng panahong ikunulapol sa mga Pilipino.
  - C. Upang maipakita kung ano ang nasa likod ng mga madaya at nakasisilaw na pangako ng pamahalaan.
  - D. Upang maipabatid na relihiyon ang nagpapahirap at nagmamalupit sa mga Pilipino.
4. Ang isa sa nakaimpluwensiya kay Rizal sa pagsulat ng *Noli Me Tangere* ay ang *Uncle Tom's Cabin*. Paano maihahalintulad ang dalawang aklat na ito?
  - A. nagpapakita ng pagtutulungan ng dalawang lahi
  - B. nagpapakita ng pagmamalupit ng isang lahi sa iba
  - C. nagpapakita ng pagpapahalaga sa katahimikan
  - D. nagpapakita ng pagmamalasakit sa kapwa

5. Bakit pinamagatang Noli Me Tangere ang kauna-unahang nobela ni Jose Rizal?
  - A. Naglalaman ito ng mga bagay na hindi kayang gawin ng mga Pilipino.
  - B. Naglalaman ito ng mga bagay na kayang gawin ng mga Pilipino.
  - C. Naglalaman ito ng mga bagay na walang sinuman ang makapangahas bumaggit kanyang panahon.
  - D. Naglalaman ito ng mga bagay na maituturing na banal.

6. Ang sumusunod ay mga pangyayari matapos maisulat ni Rizal ang Noli Me Tangere MALIBAN sa:
  - A. Marami ang humanga sa kanyang kagalingan sa pagsusulat.
  - B. Maraming mga prayle at Kastila ang nagagalit sa kanya.
  - C. Ang mga sipi ng nobela ay nakarating sa Pilipinas at marami ang nakabasa nito.
  - D. Kumita ng maraming pera si Rizal dahil sa kanyang isinulat.

7. Alin sa sumusunod ang walang kaugnayan sa dinanas na paghihirap ng ina ni Rizal sa kamay ng mga Espanyol?
  - A. Pagkabilanggo ni Donya Teodora
  - B. Paghatol sa kanya ng kamatayan
  - C. Pagpapatang sa kanyang ina na kasabwat sa panglalason
  - D. Wala sa nabanggit

Ang mga kabuktutan at pagmamalupit ng mga Espanyol ang nagtulak sa kanyang lumikha ng pagbabago para sa bayan.

8. Ang may salungguhit ay nagpapahiwatig ng _____.
  - A. pagkabigo
  - B. kasamaan
  - C. pagkalingga
  - D. kalungkutan

9. Alin sa mga sumusunod ang naglalarawan ng kondisyong panlipunan bago naisulat ni Rizal ang Noli Me Tangere?
  - A. Naging maganda ang pamumuhay nila sa panahong iyon.
  - B. Umasenso ang kalakalang sa iba't ibang pook sa Pilipinas
  - C. Nakaranas ng pang-aapi at kawalan ng katarungan ang marami
  - D. Nagtulongan ang lahat sa pagpapaunlad ng mga bayan-bayan

Ang pagdaralita ng mga Pilipino ay bunga ng pagpapahirap at pang-aabuso ng mga dayuhan sa bansa.

10. Alin ang mga salita sa loob ng kahon ang magkasingkahulugan ayon sa gamit nito?
  - A. pagdaralita at pagpapahirap
  - B. pagpapahirap at pang-aabuso
  - C. Pilipino at dayuhan
  - D. pagdaralita at pang-aabuso

11. Ang mga pangyayaring ito'y nagpakilala kay Rizal na nangangailangan ng malaking pagbabago ang kaniyang bayan – pagbabagong sa pamamagitan lamang ng karunungan at ng edukasyon matatamo.

Ipinahihiwatig ng pahayag sa itaas na _____.

- A. makapangyarihan ang mga Kastila sa Pilipinas
- B. nahihirapan ang mga Kastila sa pagpapasunod sa mga Pilipino
- C. masaya si Rizal sa kalagayan ng mga Pilipino sa kamay ng mga Kastila
- D. maimpluwensiya ang karunungan at edukasyon sa pagpapalaya ng bansa sa kaapihan

Itinambad niya ang totoong larawan ng relihiyong itinuro ng mga Espanyol sa mga Pilipino.

12. Ang may salungguhit ay may kasingkahulugan na _____.

- A. minura
- B. pinadapa
- C. isiniwalat
- D. pinagtibay

Ang Noli Me Tangere ay isang pariralang Latin na hinango sa Ebanghelyo ni San Juan (20:13-17) sa Bibliya na nangangahulugan “Huwag mo akong salingin”.

13. Ang may salungguhit ay mangangahulugan _____.

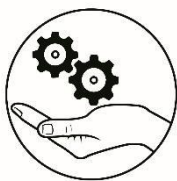
- A. hawakan
- B. sampalin
- C. sipain
- D. kumustahin

14. Ang mga sumusunod ay naglalarawan sa kondisyong panlipunan bago maisulat ang Noli Me Tangere **MALIBAN** sa isa:

- A. Nabilanggo ang ina ni Rizal na si Donya Teodora, ito ay nagpapakita ng pang-aabuso ng mga Kastila sa kapangyarihan
- B. Naimulat ang mata ni Rizal sa kawalang katarungan ng mga Kastila sa mga Pilipino nang bitayin ang tatlong paring martir sa Bagumbayan
- C. Namulat ang mga Pilipino sa pang-aalipin ng mga Kastila matapos mabasa ang Noli Me Tangere
- D. Wala sa nabanggit

15. Alin sa mga sumusunod ang naglalarawan ng kondisyong panlipunan matapos maisulat ni Rizal ang Noli Me Tangere?

- A. Namulat ang maraming Pilipino tungkol sa kalagayan ng Pilipinas sa pamamahala ng mga Espanyol.
- B. Natatakot ang maraming Pilipino dahil magkaroon ng digmaan.
- C. Nakipagkalakalan ang mga Pilipino sa mga bansang nasa Europa.
- D. Nangyayari ang mga kaguluhan sa iba't ibang probinsya sa Luzon.

Karagdagan Gawain

Binabati kita! Nakatutuwang isipin na kinaya mo ang mga pagsubok sa modyul, ngayon naman gamit ang isang long size bondpaper ay bumuo ng poster kung paano mo mapahahalagahan ang mga kadakilaang nagawa ng ating pambansang bayani na si Dr. Jose P. Rizal batay sa sumusunod na pamantayan.

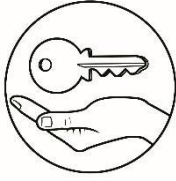
RUBRIK SA PAGMAMARKA

PAMANTAYAN	BAHAGDAN
Nilalaman	40%
Pagkakaugnay sa tema	40%
Dating sa paningin	20%
Kabuoan	100%

Binabati kita dahil natapos mo na ang kabuoan ng modyul na ito! Inaasahan kong mas masiyahan ka sa pag-aaral ng nobelang Noli Me Tangere. Nawa'y handa ka na sa susunod na mga modyul. Kasunod mong paglaanan ng oras ang pagbabasa ng buod ng nobela.

Umaasa akong sa pagbabasa mo ng mga tala ukol sa buhay ni Rizal at ng kanyang mga naisulat ay malinang sa iyong puso ang pagmamahal sa bayan.

Susi sa Pagwawasto

<p>Tayahin</p> <p>1. D 2. B 3. A 4. B 5. C 6. D 7. B 8. B 9. C 10. B 11. D 12. C 13. A 14. C 15. A</p>	<p>Pagymanin</p> <p>Gawain 1</p> <p>1. ✓ 2. X 3. ✓ 4. X 5. ✓ 6. ✓ 7. ✓ 8. ✓ 9. X 10. X</p> <p>Gawain 2</p> <p>A. ✓ B. ✓ C. X D. X E. ✓</p> <p>Gawain 3 at 4</p> <p>(Nakadepende ang sagot sa mag-aaral at binibigyang kalayaan ang guro ang tagapagdaloy sa pag-tsek nito.</p> <p>Gawain 5</p> <p>A. naglakas-loop B. kasamaan C. isiniwalat D. kamalian E. paghihirap</p>	<p>Subukin</p> <p>1. B 2. D 3. B 4. B 5. D 6. C 7. B 8. C 9. A 10. A 11. B 12. C 13. A 14. C 15. D</p>
---	---	---

Sanggunian

Buhay at Diwa ni Rizal nina Alejandro At Medina Rizal;

Buhay at mga Kaisipan nina Dela Cruz at Zulueta;

Noli Me Tangere nina Guzman-Laxamana-Guzman

Para sa mga katanungan o puna, sumulat o tumawag sa:

Department of Education - Bureau of Learning Resources (DepEd-BLR)

Ground Floor, Bonifacio Bldg., DepEd Complex
Meralco Avenue, Pasig City, Philippines 1600

Telefax: (632) 8634-1072; 8634-1054; 8631-4985

Email Address: blr.lrqad@deped.gov.ph *